

ผลกระทบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อ
บทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The impact of Thailand Research and Innovation Utilization Promotion Act (TRIUP
Act) B.E. 2564 on the role of National Research Council of Thailand (NRCT)

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

ผลกระทบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์

ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของ

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

โดย

นายชนันท์ ชนยุทธ์

สาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

อาจารย์ ดร.วгор พัวพันสวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.วгор พัวพันสวัสดิ์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชฎิล โจรนานนท์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ชนันท์ ชนยูทธ : ผลกระทบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (The impact of Thailand Research and Innovation Utilization Promotion Act (TRIUP Act) B.E. 2564 on the role of National Research Council of Thailand (NRCT)) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.วGOR พัวพันธ์สวัสดิ์

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงผลกระทบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยมุ่งตอบคำถามว่า การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จะส่งผลกระทบต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างไร รวมทั้งจะส่งผลกระทบต่อบทบาทของ วช. และการนำผลงานวิจัยที่ วช. ให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์อย่างไร งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 8 คน ผลการศึกษาพบว่า การประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทของ วช. ในฐานะหน่วยงานให้ทุนของรัฐ ให้มีลักษณะของการเป็นนักลงทุน (Investor) มากขึ้น โดยการจัดสรรเงินของรัฐไปลงทุนในโครงการวิจัยและนวัตกรรมของบริษัทเอกชน ซึ่งในอดีต วช. มีบทบาทด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นเสมือนเพียงผู้ประสานงาน (Admin) ทำหน้าที่จัดสรรเงินทุนให้แก่นักวิจัยภาครัฐผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก และเป็นเสมือนนายหน้า (Broker) ทำหน้าที่จับคู่ความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยจากผู้ประกอบการภาคเอกชน เข้ากับนักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐผู้มีคุณสมบัติหรือความประสงค์ทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว การปรับเปลี่ยนบทบาทของ วช. จากผู้ประสานงาน (Admin) และนายหน้า (Broker) ไปสู่การเป็นนักลงทุน (Investor) มีแนวโน้มที่จะส่งผลให้การจัดสรรทุนวิจัยของ วช. เป็นไปตามกลไกตลาดมากขึ้น โดยใช้ผลตอบแทนทางธุรกิจมาเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรเงินทุนวิจัย และในขณะเดียวกันก็ลดทอนความสำคัญของงานวิจัยพื้นฐาน (Basic research) ในสถาบันอุดมศึกษาลงไป

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6382014624 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD: TRIUP Act, NRCT, impact, funding agency

Chanan Chonyuth : The impact of Thailand Research and Innovation Utilization Promotion Act (TRIUP Act) B.E. 2564 on the role of National Research Council of Thailand (NRCT). Advisor: Vong-on Phuaphansawat, Ph.D.

This research is a study of the impact of *Thailand Research and Innovation Utilization Promotion Act B.E. 2564* (2021) or TRIUP Act on the role of the National Research Council of Thailand (NRCT). It aims to answer how TRIUP Act changes the research utilization process and how it changes the role of the NRCT. This research is qualitative research collecting primary data from in-depth interviews of 8 people, representing 3 groups of different roles related to the TRIUP Act. This research finds that, as a form of deregulation, the TRIUP Act has enabled business entities to receive the research grants, in addition to researchers in public universities and institutes who were the original recipients of the grants. In so doing, it has turned the NRCT as a funding agency into an “investor” in the R&D market. Prior to the TRIUP Act, NRCT was only assuming the roles of “administrator,” responsible for only allocating national R&D budget to researchers in the public sector, and “broker,” responsible for matching the demands in the private sector with the expertise of researchers in the public sector. Accordingly, the TRIUP Act has put NRCT’s research granting process under the market mechanism by forcing its officials to focus more on return on investment as criteria for allocating public research funds. Therefore, it potentially deinceivizes basic research and research that does not clearly have market values initiated by public universities or institutes.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้เลยหากขาดการสนับสนุนและความกรุณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วGOR พัวพันสวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เป็นอย่างสูงที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา ชี้แนะ และข้อแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย รวมถึงการตรวจแก้ไขสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ รศ. วันชัย มีชาติ และอาจารย์ ดร.ชภูริ โธจนานนท์ สำหรับทุกคำแนะนำเพื่อปรับปรุงให้เนื้อหาของสารนิพนธ์มีความรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเนื้อหาของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และนักวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษา ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาเพื่อให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับคำแนะนำและแนวทางในการจัดทำสารนิพนธ์ตลอดจนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

และท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานอาวุโสใน วช. สำหรับความช่วยเหลือในการติดต่อประสานผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภายในและภายนอก วช. หากสารนิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอภัยเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจต่อไป

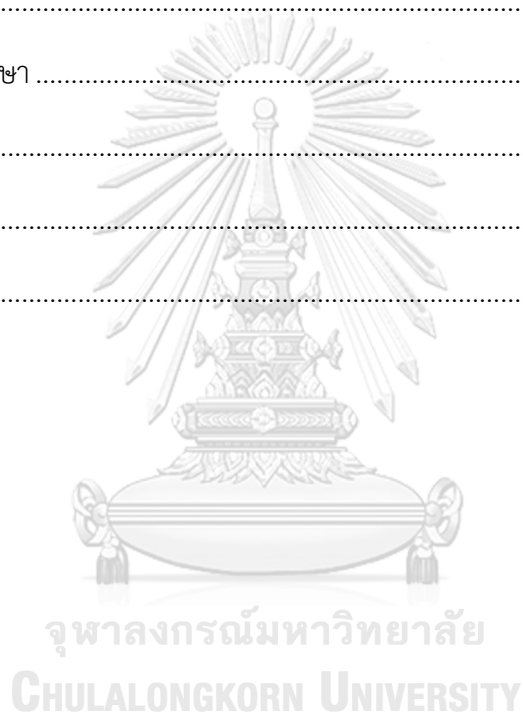
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ชนันท์ ชนยุทธ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
บทที่ 2	7
2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564	7
2.2 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.....	9
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	20
บทที่ 3	21
3.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	21
3.2 กลุ่มตัวอย่าง	22
3.3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23

3.4 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษา	25
บทที่ 4	26
4.1 การออกแบบนโยบาย (policy design) ของ พ.ร.บ.๑	26
4.2 บทบาทของ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังจากการบังคับใช้ พ.ร.บ.๑.....	30
4.3 สมรรถนะของเจ้าหน้าที่ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังจากการบังคับใช้ พ.ร.บ.๑	36
4.4 มุมมองของนักวิจัยต่อ พ.ร.บ.๑	38
บทที่ 5	41
5.1 สรุปผลการศึกษา	41
5.2 ข้อเสนอแนะ	46
บรรณานุกรม.....	51
ประวัติผู้เขียน.....	52

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก	23

สารบัญรูปร่าง

	หน้า
รูปภาพที่ 1 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ	19

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) ตั้งแต่ปี 2550 – 2562 เฉลี่ยปีละประมาณ 88,732.1 ล้านบาท โดยที่ในปี 2559 มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาอยู่ที่ประมาณ 113,556 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.78 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และจำแนกเป็นเงินลงทุนจากรัฐได้ราว 30,600 ล้านบาท หรือร้อยละ 27 ของการลงทุนทั้งหมด ผ่านการสนับสนุนเงินทุนด้านการวิจัยและพัฒนาไปยังหน่วยงานให้ทุนของรัฐ เพื่อดำเนินการจัดสรรเงินทุนดังกล่าวไปยังหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ (มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย นักวิจัย) โดยที่รัฐมีความคาดหวังว่าผลผลิตหรือผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานให้ทุนของรัฐจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนสังคม เพื่อให้ชุมชนสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ให้กับสินค้าและบริการ เพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจสามารถเดินหน้าต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ดีก็ตีกลับพบว่าผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากการสนับสนุนโดยหน่วยงานให้ทุนของรัฐนั้นยังไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ด้วยมาจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ เช่น นักวิจัยที่มีความชำนาญและประสบการณ์ไม่เพียงพอ การสนับสนุนทุนวิจัยที่ไม่เป็นแผนงานวิจัยใหญ่ เป็นโครงการวิจัยเล็ก ๆ ซึ่งกระจายอยู่ในหลาย ๆ หน่วยงาน การไม่มีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ตลอดจนระบบการเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้ทุน ผู้รับทุน และผู้ประกอบการหรือนักลงทุน เป็นต้น แต่สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการที่ผลงานวิจัยและนวัตกรรมไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์คือผู้รับทุน (มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย นักวิจัย) ขาดแรงผลักดันและไม่มีแรงจูงใจที่จะนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) อันเนื่องมาจากผู้รับทุนไม่สามารถเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากการสนับสนุนทุนวิจัยโดยหน่วยงานให้ทุนของรัฐได้ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายของหน่วยงานให้ทุนของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่ระเบียบหรือสัญญาให้ทุนของหน่วยงานให้ทุนของรัฐจะกำหนดให้

ผลงานวิจัยและนวัตกรรมภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัยจะต้องตกเป็นของผู้ให้ทุน หรือตกเป็น ทั้งของผู้รับทุนและผู้ให้ทุนโดยการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วม ในกรณีที่มีผู้ประสงค์จะใช้ประโยชน์ ผลงานวิจัยและนวัตกรรม ผู้ประสงค์ดังกล่าวก็ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของผลงานวิจัยและ นวัตกรรมซึ่งมีขั้นตอนการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ตลอดจนการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Agreement) ที่เบ็ดเสร็จแล้วใช้ระยะเวลายาวนาน จึงส่งผลให้การลงทุนด้านการวิจัยและ พัฒนาของรัฐไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) เท่าที่ควร รัฐจึงต้อง ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการออกกฎหมายกำหนดให้กรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ ผลงานวิจัยและนวัตกรรมต้องตกเป็นของผู้รับทุนภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัย ซึ่งก็คือ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564” เพื่อบังคับใช้กับ หน่วยงานให้ทุนของรัฐเป็นการต่อไป (กลุ่มเลขานุการสถานนโยบายและระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 เป็น กฎหมายที่มุ่งช่วยส่งเสริมให้ผลงานวิจัยและนวัตกรรมเกิดการใช้ประโยชน์ มีสาระสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ให้ผู้รับทุนหรือนักวิจัยสามารถเป็นเจ้าของผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐได้
2. ให้ผู้เป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมต้องใช้ประโยชน์ บริหารจัดการ และรายงานผล การใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมต่อผู้ให้ทุน
3. กำหนดหลักเกณฑ์ในการโอนผลงานวิจัยและนวัตกรรมของผู้เป็นเจ้าของผลงานให้แก่ บุคคลอื่นและหน้าที่ของผู้รับโอนผลงาน
4. ให้ผู้ที่ประสงค์จะใช้ประโยชน์ในผลงานวิจัยและนวัตกรรมสามารถขออนุญาตใช้ประโยชน์ ได้โดยเสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทน
5. ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีออกคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายใช้ ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากทุนของรัฐในกรณีฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤติ และ

6. กำหนดหน่วยงาน วิธีการส่งเสริม และการจัดสรรเงินค่าตอบแทนแก่นักวิจัย เพื่อส่งเสริม การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างเพื่อใช้บังคับแก่การให้ทุนวิจัยโดยหน่วยงานให้ ทุนของรัฐตามความในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและ นวัตกรรม พ.ศ. 2564 ที่ระบุไว้ว่า “พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับแก่การให้ทุนของหน่วยงานของรัฐที่มี วัตถุประสงค์หรือหน้าที่และอำนาจในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม” (พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564, 2564)

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 ได้มีประกาศการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยระบุให้ “สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ” ปรับเปลี่ยนชื่อ เป็น “สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ” (วช.) และเป็นหน่วยงานราชการในกระทรวงดังกล่าว ตาม พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2562) และในหมวดที่ 2 การแบ่งส่วนราชการ มาตรา 13 ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวได้ระบุหน้าที่และอำนาจใน 7 ภารกิจสำคัญในระดับประเทศ ของสำนักงานการ วิจัยแห่งชาติไว้ ดังนี้

1. การให้ทุนวิจัยและนวัตกรรม
2. การจัดทำฐานข้อมูลและดัชนีด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ
3. การริเริ่ม ขับเคลื่อนและประสานการดำเนินงานโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่สำคัญของ ประเทศ
4. การจัดทำมาตรฐานและจรรยาบรรณการวิจัย
5. การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อใช้ประโยชน์
6. การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม และ
7. การให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณ หรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานด้านการวิจัยและ นวัตกรรม

จะเห็นได้ว่า ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของ วช. คือการเป็นหน่วยงานให้ทุนวิจัยและ นวัตกรรมหลักของประเทศ ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อ

ขับเคลื่อนประเทศในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมโดยใช้ผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากการให้ทุน กอปรกับวิสัยทัศน์ของ วช. ในการเป็นผู้นำการสร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์ในทุกมิติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ทันต่อสถานการณ์โลก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 และได้รับผลกระทบโดยตรง เนื่องจากสาระสำคัญของ พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 คือ การนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการให้ทุนไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม โดยการขจัดข้อจำกัดเรื่องกฎระเบียบของหน่วยงานให้ทุนของรัฐเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของผลงานวิจัย เปิดช่องทางหรือโอกาสในการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างผู้รับทุน ผู้ทำวิจัย และผู้ใช้ประโยชน์ โดยมอบสิทธิความเป็นเจ้าของในผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดจากการสนับสนุนทุนจากหน่วยงานให้ทุนของรัฐให้แก่ผู้รับทุน เพื่อสร้างแรงจูงใจและเกิดความคล่องตัวในการขยายผลของงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ หรือสู่ชุมชนได้ และจะต้องจัดสรรผลประโยชน์ในสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ฉบับนี้ จึงเป็นการบังคับให้ วช. ในฐานะหน่วยงานให้ทุนวิจัยและนวัตกรรมของรัฐต้องปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ของประเทศโดยรวม ส่งผลให้ วช. จำเป็นต้องกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การบริหารจัดการทุนที่ยืดหยุ่น และกลไกการขับเคลื่อน รวมถึงการติดตามการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดและเป็นรูปธรรม

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จะส่งผลกระทบต่อ การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างไร

1.2.2 การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จะส่งผลกระทบต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.3.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้รับทราบถึงผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.4.2 ได้รับทราบถึงผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์

1.4.3 ได้รับทราบถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าถึงผลกระทบต่อ (1) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และ (2) บทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ว่าทั้งสองส่วนข้างต้นได้รับผลกระทบหรือไม่ มากน้อยเพียงใด โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร บทสัมภาษณ์และข่าวสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลกระทบต่อ (1) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และ (2) บทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์ พร้อมวิเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม

1.5.2 ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในฐานะผู้ปฏิบัติงานภายในหน่วยงานขับเคลื่อนพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้ปฏิบัติงานภายในหน่วยงานให้ทุนของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่นำเอาพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ไปปฏิบัติ และ 3) นักวิจัย ผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้ปฏิบัติภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

1.5.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัยครอบคลุมช่วงการก่อตัวของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ซึ่งได้แก่ ช่วงปี 2556 จนถึงเดือนตุลาคม 2565 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่ามีความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 และ 2) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

2.1.1 ที่มาของ พ.ร.บ.ฯ

ในปี พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) ระบบวิจัยของสหรัฐอเมริกาประสบกับปัญหางานวิจัยและนวัตกรรมส่วนใหญ่ไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร การนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ผ่านกระบวนการขออนุญาตใช้สิทธิ (Licensing Agreement) เกิดขึ้นเพียงร้อยละ 5 ต่องานวิจัยและนวัตกรรมทั้งหมด เนื่องจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ กรรมสิทธิความเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นของหน่วยจัดสรรทุน (Funding Agency) นำมาซึ่งการริเริ่มสร้างกลไกบางอย่างเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมมากขึ้น รัฐบาลสหรัฐฯ จึงได้ออกกฎหมาย The Patent and Trademark Law Amendments Act (U.S. Bayh-Dole Act) โดยมีสาระสำคัญ คือ การถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ (ความเป็นเจ้าของ) ผลงานวิจัยให้แก่ผู้รับทุนภาคมหาวิทยาลัยและเอกชน เพื่อสร้างความชัดเจนในกรรมสิทธิ์ให้กับผู้รับทุนและให้ผู้รับทุนสามารถใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น การถ่ายโอนเทคโนโลยีการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิในผลงานวิจัยและนวัตกรรม เป็นต้น

ภายหลังการประกาศบังคับใช้ U.S. Bayh-Dole Act กว่า 40 ปี ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการจดสิทธิบัตรและการจัดตั้งบริษัทในลักษณะ Startup และ Spin-Off มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีการจัดตั้งบริษัท Startup กว่า 11,000 แห่ง เกิดการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ นักวิจัยมีรายได้ มีการจ้างงานในตลาดแรงงานกว่า 4.2 ล้านตำแหน่ง ส่งผลให้เศรษฐกิจ

เติบโตกว่า 1.3 ล้านล้านดอลลาร์ ทำให้หลายประเทศอย่างจีน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และญี่ปุ่นนำกฎหมายดังกล่าวไปปรับใช้ในบริบทของประเทศตนเอง ซึ่งประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาในลักษณะเดียวกันกับสหรัฐอเมริกาเมื่อกว่า 40 ปีก่อน จึงเป็นที่มาของการเกิดพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 โดยใช้ U.S. Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบในการนำหลักการสำคัญมาปรับใช้และเพิ่มเติมประเด็นสำคัญให้เข้ากับบริบทของไทย (นายพิชยุตม์ รัตนสุวรรณชัย, 2564)

2.1.2 หลักการและวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ.ฯ

หลักการสำคัญของ พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ คือ การให้กรรมสิทธิ์ (ความเป็นเจ้าของ) ผลงานวิจัยและนวัตกรรมแก่ผู้รับทุน ภายหลังจากที่ผู้รับทุนได้เปิดเผยผลงานวิจัยและนวัตกรรม แจ้งความต้องการเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม และจัดส่งแผนการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมให้ผู้ให้ทุนทราบ ดังความซึ่งปรากฏในมาตรา 8 ของ พ.ร.บ.ฯ ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ ให้ผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากสัญญาให้ทุนตามมาตรา ๖ วรรคหนึ่งหรือที่เกิดขึ้นจากสัญญาตามมาตรา ๖ วรรคสอง โดยใช้ทุนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมตามสัญญาให้ทุนเป็นของผู้รับทุน เมื่อผู้รับทุนได้เปิดเผยผลงานวิจัยและนวัตกรรมตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง และแจ้งความประสงค์จะเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม พร้อมทั้งเสนอแผนและกลไกการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นหนังสือต่อผู้ให้ทุนภายในระยะเวลาที่กำหนด” (พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564, 2564) ซึ่งการสร้าง ความชัดเจนในเรื่องของกรรมสิทธิ์ (ความเป็นเจ้าของ) ผลงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้รับทุนให้มีกำลังใจในการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ต่อไป

และอีกหนึ่งหลักการสำคัญของ พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ คือ กลไกการบังคับใช้สิทธิ (March-in Right) ในกรณีที่เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมอาจไม่ได้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยและนวัตกรรมดังกล่าวเท่าที่ควร และมีบุคคลอื่นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมได้ทำการเจรจาขอใช้ประโยชน์ฯ แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ขอใช้ประโยชน์ฯ คนดังกล่าวสามารถขอให้

รัฐเข้าแทรกแซง โดยแสดงหลักฐานว่าได้พยายามขออนุญาตจากเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมแล้ว เพื่อบังคับให้เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมอนุญาตให้ผู้ขอใช้ประโยชน์ฯ มีสิทธิในการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม โดยจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในระยะเวลาที่เหมาะสมซึ่งกำหนดโดยคณะกรรมการในฐานะตัวแทนของรัฐ ดังความตอนหนึ่งในมาตรา 20 ของ พ.ร.บ.ฯ ว่า “ผู้ซึ่งประสงค์จะใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมอาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการเพื่อขออนุญาตใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมดังกล่าว โดยแสดงหลักฐานว่าผู้ขอได้พยายามขออนุญาตใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมจากเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมโดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันควร” รวมไปถึงกรณีการเกิดภาวะสงคราม ภาวะฉุกเฉิน ภาวะความจำเป็นในการรักษาความมั่นคง ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนการสาธารณสุขอื่น รัฐก็สามารถใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยและนวัตกรรมได้ โดยจ่ายค่าตอบแทนแก่เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เป็นธรรม ดังความในมาตรา 21 ของ พ.ร.บ.ฯ ว่า “ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือในภาวะฉุกเฉิน หรือในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ หรือเพื่อป้องกันหรือบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะหรือผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณสุขอย่างอื่นให้นายกรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมใด ๆ ที่เกิดจากทุนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม โดยเสียค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม และต้องแจ้งให้เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมทราบเป็นหนังสือโดยไม่ชักช้า” (พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564, 2564)

2.2 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

2.2.1 ที่มาและความสำคัญของ วช.

ปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จัดตั้ง “สภาวิจัยแห่งชาติ” ขึ้น ภายใต้พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ เพื่อให้

สภาวิจัยแห่งชาติทำหน้าที่เสนอแนะนโยบายด้านการส่งเสริมการวิจัยและการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ต่อคณะรัฐมนตรี และดำเนินการวิจัยตลอดจนส่งเสริมการวิจัย เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในด้าน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และสวัสดิการประชาชน เนื่องจากมองเห็นว่าการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้เกิด ความเจริญก้าวหน้าต้องอาศัยการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานเพื่อให้การพัฒนาดังกล่าวเป็นไปได้ ด้วยความมั่นคง (พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499, 2499)

ปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาวิจัย แห่งชาติ พ.ศ. 2502 จัดตั้ง “สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ” สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ ปฏิบัติงานให้กับสภาวิจัยแห่งชาติและทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางด้านการวิจัยของประเทศ ซึ่ง กำหนดให้มีสาขาวิชาการสำหรับการวิจัย 10 สาขา ได้แก่ 1) วิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ 2) วิทยาศาสตร์การแพทย์ 3) วิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช 4) เกษตรศาสตร์และชีววิทยา 5) วิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย 6) ปรัชญา 7) นิติศาสตร์ 8) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสน ศาสตร์ 9) เศรษฐศาสตร์ และ 10) สังคมวิทยา (พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2502, 2502)

ปี พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติ นำโดยจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ประกาศบังคับใช้ประกาศ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 315 กำหนดให้สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติเป็น “สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ” มีหน้าที่หลัก คือ (1) เสนอแนะนโยบายและโครงการส่งเสริมการวิจัยต่อสภาวิจัยแห่งชาติ (2) ส่งเสริมและจัดให้มีการวิจัยและสถาบันวิจัย (3) พิจารณาจัดตั้งงบประมาณการวิจัย (4) จัดสรร เงินอุดหนุนและเงินรางวัลการวิจัย และ (5) ติดต่อประสานงานและส่งเสริมความร่วมมือกับนักวิจัย และสถาบันวิจัยในต่างประเทศ (ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 315, 2515)

ปี พ.ศ. 2522 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ถูกโอนย้ายไปอยู่ในสังกัด กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2565)

ปี พ.ศ. 2543 “สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ” ถูกกำหนดให้มีฐานะเป็นกรม และขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงใด เพื่อให้สามารถ ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำเกี่ยวกับการวิจัยแก่รัฐบาลได้อย่างรวดเร็วและทันต่อสภาพแวดล้อม และ/หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2565)

ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2562 ภายหลังจากประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติถูก กำหนดให้เป็น “สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ” สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม (อว.) โดยมีวิสัยทัศน์ คือ วช. เป็นผู้นำการสร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมสู่การใช้ ประโยชน์ในทุกมิติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ทันต่อสถานการณ์โลก

ด้วยการมีบทบาทหน้าที่หลักในระบบการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม คือ การให้ทุนวิจัย และนวัตกรรม การขับเคลื่อนโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่สำคัญของประเทศ และการส่งเสริมและ ถ่ายทอดความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติจึงเป็นตัวละคร (actor) หนึ่งที่อยู่ใน กระบวนการก่อนการวิจัย (ต้นน้ำ) ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย และออกกฎระเบียบที่เอื้อ และเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในกระบวนการระหว่างทำวิจัย (กลางน้ำ) คือ การทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยตลอดจนการสร้างนักวิจัยรุ่น ใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐ

2.2.2 ภารกิจ หน้าที่และอำนาจของ วช. ในปัจจุบัน

วช. มีภารกิจ หน้าที่และอำนาจหลัก 7 ประการ ได้แก่

- 1) การให้ทุนวิจัยและนวัตกรรม
- 2) การจัดทำฐานข้อมูลและดัชนีด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ
- 3) การริเริ่ม ขับเคลื่อน และประสานการดำเนินงานโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่ สำคัญของประเทศ
- 4) การจัดทำมาตรฐานและจรรยาบรรณการวิจัย
- 5) การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อใช้ประโยชน์
- 6) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม

7) การให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณ หรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานด้านการวิจัย และนวัตกรรม (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2562, 2562)

วช. มีโครงสร้างองค์การซึ่งประกอบไปด้วย 9 กอง/กลุ่ม ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น กอง/กลุ่มหลักและกองกลุ่มสนับสนุน ดังนี้

1) กอง/กลุ่มหลัก

1.1) กองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม 1 มีหน้าที่สนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาเกษตรกรรม พลังงานและสิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรม และงานวิจัยเพื่อตอบ โจทย์ท้าทายสังคม รวมไปถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการวิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนการ ส่งเสริมและการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์

1.2) กองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม 2 มีหน้าที่สนับสนุนทุนวิจัยและ นวัตกรรมด้านการพัฒนาสังคม การศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข และงานวิจัยเพื่อตอบโจทย์ทำ ทายสังคม รวมไปถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการวิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนการส่งเสริม และการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์

1.3) กองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม 3 มีหน้าที่สนับสนุนทุนวิจัยและ นวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ การพัฒนาเชิงพื้นที่และชุมชน การพัฒนาคุณภาพของ ผู้สูงอายุ และงานวิจัยเพื่อตอบโจทย์ท้าทายสังคม รวมไปถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการวิจัย และนวัตกรรม ตลอดจนการส่งเสริมและการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์

1.4) กองมาตรฐานการวิจัยและสถาบันพัฒนาการดำเนินการต่อสัตว์เพื่องาน ทางวิทยาศาสตร์ มีหน้าที่จัดทำและพัฒนามาตรฐานและจริยธรรมการวิจัย มาตรฐานสัตว์ทาง วิทยาศาสตร์ ส่งเสริม กำกับดูแล และติดตามให้การดำเนินการวิจัยทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เป็นไปตามมาตรฐาน จัดทำฐานข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานมาตรฐานสัตว์เพื่องานทาง วิทยาศาสตร์ ตรวจสอบ รับรองและอนุญาตบุคคลหรือหน่วยงานเกี่ยวกับมาตรฐานการวิจัย จริยธรรม การวิจัยและมาตรฐานสัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์

1.5) กองระบบและบริหารข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีหน้าที่จัดทำฐานข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ระบบข้อมูลสารสนเทศกลาง เชื่อมโยงข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมกับหน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จัดทำดัชนีด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รายงานสถานการณ์การวิจัยและนวัตกรรม วิเคราะห์ สังเคราะห์การดำเนินการและผลงานวิจัยและนวัตกรรมของหน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรม พัฒนาและบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ระบบงานคอมพิวเตอร์ และเครือข่ายของหน่วยงานย่อยภายใน วช.

1.6) กองส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม มีหน้าที่ประเมินสถานภาพบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตบุคลากรและเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้ประกอบการและชุมชนมีแนวคิด ทักษะและขีดความสามารถในการสร้างผลงานวิจัยและนวัตกรรม สนับสนุนทุนเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม สร้างแรงจูงใจและสิทธิประโยชน์อื่นเพื่อดึงดูดและรักษาบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรม เช่น... รวมทั้งการประกาศเกียรติคุณหรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานที่มีผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

2) กอง/กลุ่มสนับสนุน

2.1) กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร มีหน้าที่เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการภายในสำนักงาน ติดตาม ประเมินและจัดทำรายงานเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการภายในสำนักงาน และประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการร่วมกับหน่วยงานกลางต่าง ๆ และส่วนราชการในสำนักงาน

2.2) กลุ่มตรวจสอบภายใน มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบด้านการบริหาร การเงินและการบัญชีของสำนักงาน

2.3) สำนักงานเลขานุการกรม มีหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบัญญ พัสตและอาคารสถานที่ การจัดทำยุทธศาสตร์องค์การ การเงินและการคลัง การประชาสัมพันธ์ การบริหารทรัพยากรบุคคล งานกฎหมายและงานปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต งานวิเทศสัมพันธ์ และงานช่วยอำนวยความสะดวก

2.2.3 ภารกิจการบริหารจัดการทุนวิจัยของ วช.

ในปัจจุบันฐานลูกค้าของ วช. ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ สถาบันอุดมศึกษา และภาคเอกชน ซึ่งภารกิจการบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรมของ วช. ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนหลักผ่านกระบวนการดำเนินงานระหว่างเจ้าหน้าที่ วช. นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1) **ขั้นจัดทำและประกาศกรอบการวิจัย** มีระยะเวลาดำเนินการประมาณ 30 – 90 วัน เริ่มด้วยการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ (Consortium) ที่ประกอบไปด้วยผู้มีความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยกันหารือและหาข้อสรุปโจทย์วิจัยที่ตรงตามความต้องการและเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนของประเทศ จากนั้นจึงนำข้อสรุปโจทย์วิจัยที่ได้มาจัดทำกรอบการวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (20 ปี) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม และนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570 แล้วจึงประกาศรับข้อเสนอการวิจัย

2) **ขั้นการพิจารณาข้อเสนอการวิจัย** มีระยะเวลาดำเนินการประมาณ 60 วัน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ เช่น เนื้อหาทางวิชาการ วงเงินงบประมาณ การเชื่อมโยงผลผลิตและค่าเป้าหมายในกลุ่มเรื่อง การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เป็นต้น จากนั้นข้อเสนอการวิจัยจะผ่านการพิจารณาโดยคณะกรรมการอำนวยการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบคณะกรรมการฯ ได้แก่ ผู้อำนวยการ วช. (ประธาน) รองผู้อำนวยการ วช. (รองประธาน) ประธานคณะกรรมการดำเนินงานสนับสนุนการวิจัย และนวัตกรรมประเด็นเป้าหมาย และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 – 12 ท่าน หากเห็นชอบในข้อเสนอการวิจัย วช. จะแจ้งให้ผู้เสนอข้อเสนอการวิจัยทราบ เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำสัญญาต่อไป

3) **ขั้นการดำเนินการด้านงบประมาณและจัดทำสัญญา** มีระยะเวลาดำเนินการประมาณ 30 วัน ประกอบไปด้วย (1) การพิจารณากลับกรองงบประมาณค่าใช้จ่ายในการวิจัยและกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย (2) การกั้นเงินงบประมาณ (3) การแจ้งอนุมัติทุนและจัดทำสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม และ (4) การเบิกจ่ายงบประมาณวิจัย

4) **ขั้นการติดตามและประเมินผลโครงการ** โดยให้นักวิจัยจัดทำรายงานการวิจัยและนวัตกรรมเสนอแก่ วช. และผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้ตรวจสอบทางวิชาการ) ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อพิจารณาตรวจสอบ ภายหลังจากพิจารณารายงานการวิจัยและนวัตกรรมได้รับความเห็นชอบ วช. ก็จะดำเนินการอนุมัติสิ้นสุดโครงการวิจัยต่อไป (คู่มือการปฏิบัติงานการบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ห่วงโซ่อุปทาน/ระบบนิเวศของการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม (Innovation ecosystem)

ระบบนิเวศการวิจัย (Research Environment) มีองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คน ทรัพยากร และการจัดการ

ห่วงโซ่การวิจัยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ก่อนการวิจัย (ต้นน้ำ) ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการวิจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ งบประมาณ คน โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ภาวะเปียบที่เอื้อและเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย และยุทธศาสตร์การวิจัยที่สอดคล้องต่อสภาพแวดล้อม สถานการณ์และสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ 2) ขั้นระหว่างทำวิจัย (กลางน้ำ) เป็นเรื่องของการบริหารจัดการวิจัย การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย การสร้างกระบวนการเรียนรู้ข้ามศาสตร์สาขา การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยตลอดจนการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ 3) ขั้นหลังการวิจัย (ปลายน้ำ) เป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภายหลังจากวิจัยสิ้นสุดลง ได้แก่ การจัดเวที/สัมมนาเพื่อนำเสนอผลการวิจัย การตรวจสอบ

ผลงานวิจัยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการขยายผลการวิจัย (พัชริน ดำรงกิตติกุล, 2555)

ระบบนิเวศนวัตกรรม คือ สภาพแวดล้อมหรือโครงสร้างที่มีพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรม อาทิ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก กลางและใหญ่ (ฤทธิรงค์ และ สุขสันต์, 2561) ได้มีปฏิสัมพันธ์ ความร่วมมือและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงและการทับซ้อนของระบบนิเวศ 3 ระบบ คือ 1) ระบบนิเวศธุรกิจ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ผู้ผลิต (supply) และผู้ซื้อสินค้า/บริการ (demand) ทำหน้าที่ใช้ทรัพยากร 2) ระบบนิเวศความรู้ ได้แก่ มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย นวัตกรรม และผู้ประกอบการเทคโนโลยี ทำหน้าที่ผลิต พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ 3) ระบบนิเวศสนับสนุนนวัตกรรม ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบายนวัตกรรม ตัวกลางในท้องถิ่น นายหน้านวัตกรรม และหน่วยงานให้ทุน ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2562) สำหรับ วช. จัดเป็นตัวแสดงที่อยู่ในระบบนิเวศที่ 3 ได้แก่ ระบบนิเวศสนับสนุนนวัตกรรม

กล่าวโดยสรุป ระบบการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม พื้นที่ที่ตัวแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและนวัตกรรม อาทิ หน่วยงานให้ทุน มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และผู้ประกอบการ/ผู้ผลิต มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนในห่วงโซ่การวิจัย ได้แก่ 1) ก่อนการวิจัย (ต้นน้ำ) ซึ่งเป็นเรื่องของงบประมาณ คน และกฎระเบียบ 2) ระหว่างทำวิจัย (กลางน้ำ) ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการวิจัย การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย และ 3) หลังการวิจัย (ปลายน้ำ) ซึ่งเป็นเรื่องของการเผยแพร่ผลการวิจัย และการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการขยายผลการวิจัย

2.3.2 เครื่องมือเชิงนโยบายที่อิงกลไกตลาด

เครื่องมือเชิงนโยบายที่อิงกลไกตลาด หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สำหรับการสร้างแรงจูงใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในตลาด โดยการเพิ่มหรือลดความต้องการในการซื้อ (อุปสงค์: Demand) และความต้องการในการขาย (อุปทาน: Supply) สินค้า/บริการ เพื่อควบคุม

ผู้ขายไม่ให้มีอำนาจเหนือตลาด กล่าวคือ ผู้ขายไม่สามารถกำหนดราคาของสินค้า/บริการได้ ไม่สามารถกำหนดทิศทางการเป็นไปของตลาดได้ ทำได้เพียงตอบสนองต่อการแข่งขันที่เกิดขึ้นในตลาด เพื่อให้ห้องค์การดำเนินกิจการต่อไป หรือเพื่อควบคุมผู้ซื้อให้เพิ่มกำลังซื้อสินค้า/บริการ ด้วยวัตถุประสงค์บางประการ อาทิ การกระตุ้นเศรษฐกิจ หรือควบคุมให้ผู้ซื้อลดกำลังซื้อสินค้า/บริการ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อลดการเข้าถึงทรัพยากรได้โดยง่าย ไม่ให้เกิดความแออัดจนเกินไป ซึ่งเครื่องมือเชิงนโยบายที่อิงกลไกตลาดประกอบไปด้วย 2 เครื่องมือหลัก ได้แก่

1) เครื่องมือการเปิดเสรี สนับสนุน และจำลองกลไกตลาด เป็นการทำให้ตลาดเสรี (freeing markets) เกิดการแข่งขันขึ้นในตลาดผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น การยกเลิกการควบคุม (deregulation) การทำให้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย (legalization) การแปรรูปกิจการของรัฐ ให้เป็นเอกชน (privatization) การจัดสรรกรรมสิทธิ์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการจัดสรรสินค้า/บริการที่ถูกผูกขาดไว้อย่างทั่วถึง

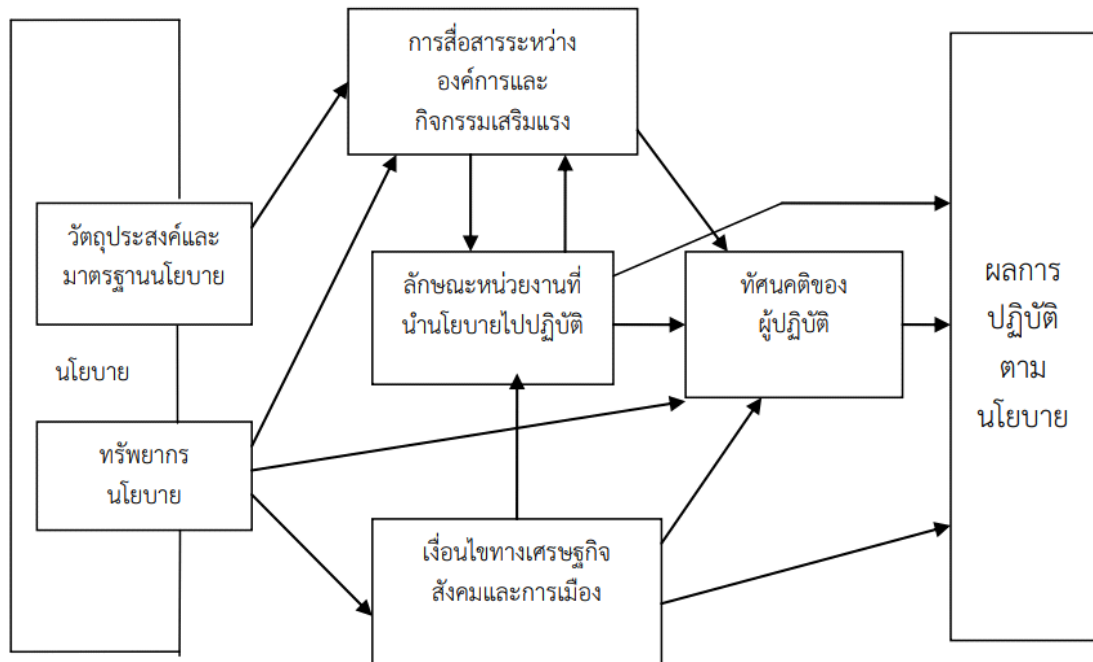
2) เครื่องมือการสร้างแรงจูงใจ จำพวกมาตรการทางภาษีและมาตรการให้การอุดหนุน เช่น การเก็บภาษีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณมาก เพื่อควบคุมพฤติกรรมการดื่มของนักดื่มไม่ให้มีมากจนเกินไปจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบตามมา (ควบคุมเชิงลบ) หรือการให้เงินอุดหนุนผ่านโครงการคนละครึ่ง เพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่ายใช้สอยของผู้บริโภคให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ (ควบคุมเชิงบวก)

ซึ่งเครื่องมือเชิงนโยบายที่อิงกลไกตลาดมักจะถูกนำมาใช้เมื่อเกิดความล้มเหลวของภาครัฐ (Government Failure) ขึ้น เช่น การแข่งขันไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐมีผูกขาดตลาด ครอบครองทรัพยากรแต่เพียงผู้เดียว ไม่มีการเปิดเสรีให้ภาคส่วนอื่นเข้ามาแข่งขันด้วยในตลาด เป็นผู้ขายสินค้า/บริการในตลาดเพียงรายเดียว สามารถกำหนดราคาสินค้า/บริการได้ ซึ่งผู้ซื้อไม่มีทางเลือกในการซื้อ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน (เพราะถึงอย่างไรผู้ซื้อก็ต้องมาซื้อสินค้า/บริการของตน) เป็นต้น เครื่องมือเชิงนโยบายที่อิงกลไกตลาดจึงต้องเข้าทำหน้าที่เพื่อให้เกิดการแข่งขันสมบูรณ์ เพื่อให้มีจำนวนผู้ขายมากรายจนไม่มีใครสามารถกำหนดราคาสินค้า/บริการเพื่อควบคุมตลาดได้ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2559)

2.2.3 กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กระบวนการการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกาหนดเป้าประสงค์ของนโยบายและการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของนโยบายดังกล่าว ซึ่งแก้วเวียง นานาผล (2553) กล่าวว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายย่อยในเชิงปฏิบัติ
- 2) การระบุทักษะที่จำเป็นและบทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติ
- 3) การกำหนดมาตรฐานในการสรรหาและการพัฒนาของผู้ปฏิบัติ
- 4) การกำหนดวิธีการควบคุมนโยบาย (จัดลำดับความสำคัญ)
- 5) การเลือกเป้าหมายที่สำคัญที่สุดแล้วปฏิบัติก่อน และ
- 6) การกำหนดความสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือโครงการอื่น ๆ (Networking) โดยมีตัวแปรภายในและตัวแปรภายนอกที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งตัวแปรภายในได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างองค์การและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการสื่อสารระหว่างองค์การจะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติทุกภาคส่วนเกิดความเข้าใจในเป้าประสงค์ของนโยบายไปในทิศทางเดียวกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติที่มีความชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน และการบังคับใช้กฎหมายจะช่วยให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ/เจ้าหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว 2) ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งลักษณะของหน่วยงานที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของนโยบาย หน่วยงานต้องมีศักยภาพการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบาย ซึ่งศักยภาพดังกล่าวประกอบไปด้วยสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน/เจ้าหน้าที่ โครงสร้างองค์การ จำนวนทรัพยากร และพันธมิตรองค์การ 3) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และ 4) ทักษะของผู้ปฏิบัติ และตัวแปรภายนอก ได้แก่ 1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย และ 2) ทรัพยากร อาทิ งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งปริมาณทรัพยากรที่องค์การมีจะมีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หากองค์การขาดแคลนทรัพยากรก็เป็นเรื่องยากที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จ (Meter และ Horn, 2518, อ้างอิงใน วชิรวัชร งามละม่อม, ม.ป.ป.) ดังแสดงในรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ที่มา: วชิรวัชร งามละม่อม (ม.ป.ป.)

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การออกแบบนโยบาย (Policy design)

ของ พ.ร.บ.ฯ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ฯ

1. output & outcome ที่คาดหวัง
2. ลักษณะของปัญหาที่ต้องการแก้ไข
3. รายละเอียดของเครื่องมือเชิงนโยบาย และแนวทางในการบังคับใช้

ผลกระทบต่อกลไกการใช้ประโยชน์งานวิจัย

1. การแบ่งประเภทงานวิจัย
2. ระบบการเชื่อมโยงนักวิจัยกับผู้ประกอบการ/นักลงทุน
3. ระบบการจัดการกรรมสิทธิ์ของผลงาน
4. ลักษณะผลตอบแทนที่นักวิจัยจะได้รับ
5. ระยะเวลาที่นักวิจัยจะนำผลงานไปใช้ประโยชน์ได้

ผลกระทบต่อบทบาทของ วช.

1. ประเภทของงานวิจัยที่ให้การสนับสนุน
2. การพิจารณาให้เงินทุนวิจัย
3. การสนับสนุนกระบวนการทำวิจัย
4. การสนับสนุนการใช้ประโยชน์งานวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการศึกษาเอกสารและข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่ไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารและข่าวสารต่าง ๆ เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อ (1) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และ (2) ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์ จึงมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ตลอดจนทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง รวมไปถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างแท้จริง

3.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดขอบเขตและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 แบบผสมผสาน โดยใช้ในการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในฐานะผู้ขับเคลื่อนพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564
- 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้รับพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มาปฏิบัติ และ

3) นักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อ (1) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และ (2) ท่อบเทาาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติและการนำผลงานวิจัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุนไปใช้ประโยชน์ ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 8 ท่าน โดยจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในฐานะผู้ขับเคลื่อนพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จำนวน 1 ท่าน

2) เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้รับพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มาปฏิบัติ จำนวน 4 ท่าน และ

3) นักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จำนวน 3 ท่าน

รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	ประเภทกลุ่มเป้าหมาย	วันที่สัมภาษณ์
1	คุณ A (นามสมมุติ)	กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	24 พ.ย. 2565
2	คุณ B (นามสมมุติ)	กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	9 พ.ย. 2565
3	คุณ C (นามสมมุติ)	กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	11 พ.ย. 2565
4	คุณ D (นามสมมุติ)	กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	15 พ.ย. 2565
5	คุณ E (นามสมมุติ)	กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	21 พ.ย. 2565
6	คุณ F (นามสมมุติ)	กลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (สาขาวิศวกรรมอาหารและเทคโนโลยีกระบวนการ ชีวภาพ)	9 พ.ย. 2565
7	คุณ G (นามสมมุติ)	กลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (สาขาวิศวกรรมอาหารและเทคโนโลยีกระบวนการ ชีวภาพ)	9 พ.ย. 2565
8	คุณ H (นามสมมุติ)	กลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (สาขาสาขาสังคมศาสตร์)	17 พ.ย. 2565

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูลเป็นหลัก โดยใช้ชุดคำถามปลายเปิดและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ในการสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลจากทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งคำถามสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและกลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติจะแตกต่างจากกลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติเล็กน้อย เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้การสัมภาษณ์จะมีการต่อยอดคำถามจากผู้ให้

สัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนและตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้มีการวางกรอบแนวคำถามแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

3.3.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ก่อนจะตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

ส่วนที่ 3 การออกแบบนโยบายของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

ส่วนที่ 4 ผลกระทบที่เกิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อกลไกการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย

ส่วนที่ 5 ผลกระทบที่เกิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

3.3.2 กลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ก่อนจะตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

ส่วนที่ 3 การออกแบบนโยบายของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

ส่วนที่ 4 ผลกระทบที่เกิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อกลไกการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย

ส่วนที่ 5 การสนับสนุนทุนวิจัยของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

3.4 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) จากถ้อยคำในการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากเอกสารพ.ร.บ.๓ และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ โดยนำเสนอเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 เป็นกฎหมายแม่บท ที่มุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการให้ทุนวิจัยของรัฐบาล ให้สามารถนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจได้มากกว่าที่เคยเป็นมา โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงจูงใจที่สำคัญคือ มีการลดกฎระเบียบ (Deregulate) ให้ผู้ขอรับทุนจากภาคเอกชนได้รับทุนวิจัยจากรัฐได้ ทั้งนี้ ภาคเอกชนเป็นกลุ่มที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยในเชิงพาณิชย์สูง และเป็นกลุ่มที่ไม่เคยได้รับทุนวิจัยจาก วช. มาก่อนที่จะมี พ.ร.บ.๑ ดังกล่าว ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการรายงานผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 4.1 การออกแบบนโยบาย (policy design) ของ พ.ร.บ.๑ 4.2 บทบาทของ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังจากการบังคับใช้ พ.ร.บ.๑ 4.3 สมรรถนะของเจ้าหน้าที่ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังจากการบังคับใช้ พ.ร.บ.๑ และ 4.4 มุมมองของนักวิจัยต่อ พ.ร.บ.๑

4.1 การออกแบบนโยบาย (policy design) ของ พ.ร.บ.๑

“(หน่วยงานใดบ้างที่เรามองว่าจะต้องเป็นคนขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการใช้ประโยชน์ฯ ตาม พ.ร.บ.๑ ตัวนี้) ภาคเอกชน เราร่าง position ผิด เราร่างว่าทุกอย่างขึ้นอยู่กับนักวิจัยในมหาวิทยาลัย แต่จริง ๆ แล้วโลก ... หลายประเทศทั่วโลกขับเคลื่อนงานวิจัยโดยภาคเอกชน ตัวอย่างประเทศไทย ขับเคลื่อนประเทศโดยภาคเอกชนหนึ่งแสน ... พ.ร.บ.๑ เนี่ยส่งเสริมให้ภาคเอกชนได้สิทธิในการที่จะนำผลงานวิจัยที่ลงทุนโดยภาครัฐไปใช้ประโยชน์ คนที่ต้อง act จริง ๆ ก็คือภาคเอกชน หน้าที่เราก็คือ ทำอย่างไรก็ได้ให้ผลงานวิจัยที่มันดีและพร้อมให้เขาเอามันไปใช้ประโยชน์”

คุณ C, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จากบทสัมภาษณ์พบว่า ผู้กำหนดนโยบายได้มุ่งหวังให้ พ.ร.บ.ฯ นี้ทำหน้าที่ในการดึง “ภาคเอกชน” ให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการผลิตงานวิจัยและนวัตกรรมที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า “ภาคเอกชน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงผู้ประกอบการในภาคธุรกิจเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการทำงานของกลไกตลาด ที่จะต้องเข้ามากำกับกับการตัดสินใจของ วช. และนักวิจัยภาครัฐมากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ตรา พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ มุ่งหวังให้มีการปลดล็อกกฎระเบียบ เพื่อให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ หากใช้แนวคิดเครื่องมือเชิงนโยบายของทศพร ศิริสัมพันธ์ (2559) จะพบว่า เครื่องมือเชิงนโยบายหลักของ พ.ร.บ.ฯ คือการลดกฎระเบียบ (Deregulation) นั้นเอง

กฎระเบียบที่ได้รับการปลดล็อกดังกล่าวได้แก่อะไรบ้าง? ประการแรก มีการปลดล็อกให้กรรมสิทธิ์ (ความเป็นเจ้าของ) เหนือผลงานวิจัยและนวัตกรรมแก่ผู้รับทุนหรือนักวิจัย จากเดิมกรรมสิทธิ์ดังกล่าวตกเป็นของผู้ให้ทุน โดยภายใต้กรอบกฎหมายเดิม คือ ระเบียบสถานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้ นำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ พ.ศ. 2563 ข้อ 23 ระบุว่า “ภายใต้บังคับข้อ 24 ให้ความเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากผลงานวิจัยและนวัตกรรมภายใต้โครงการที่ได้รับทุนจากผู้ให้ทุน เป็นของผู้ให้ทุน เว้นแต่ในกรณีที่ผู้รับทุนได้จัดสรรเงินทุนสนับสนุนให้แก่โครงการด้วย ให้ความเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม ภายใต้โครงการดังกล่าวเป็นไปตามที่ผู้ให้ทุนและผู้รับทุนตกลงกัน” กล่าวคือ กรรมสิทธิ์เหนือผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐจะตกเป็นของรัฐ หรือหน่วยงานให้ทุน ในที่นี้ ได้แก่ วช. อย่างไรก็ตาม ผู้กำหนดนโยบายมองว่า หน่วยงานให้ทุนไม่มีความเชี่ยวชาญและยังไม่ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดผลงานของหน่วยงานในด้านการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไป

“ความไม่พร้อมของงานวิจัย ความไม่พร้อมของผลงานวิจัย ความไม่พร้อมขององค์กรรัฐ ความไม่พร้อมขององค์กร regulator ความไม่พร้อมของกรมทรัพย์สินทางปัญญา .. และ พ.ร.บ.๗ นี้ ไม่สามารถที่จะจัดการความไม่พร้อมได้ เพราะมันเป็น Support Act มันไม่ใช่เป็น Regular Act ซึ่ง การ Support Act เนี่ยมันไม่สามารถบังคับว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาต้องเร่งภาระของการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ... เป็น พ.ร.บ. เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม พอมันออกมาเป็นความไม่พร้อมมันก็เลย คิด ภาครัฐเองพร้อมมั๊ย? วันหนึ่งบอกว่าทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของเรา เราก็กทำอะไรไม่เป็น วันหนึ่ง บอกทรัพย์สินทางปัญญาไม่ใช่ของเรา เราก็กทำอะไรไม่เป็น, พี่คิดว่าระบบราชการเนี่ย run ด้วย business model อะมันจะดีกว่า ประเด็นที่เรามีปัญหาเหตุผลเพราะว่าอยู่ในมือภาครัฐ แล้วภาครัฐ ใช้ไม่เป็น ถ้ามันอยู่ในมือภาครัฐแล้วมันใช้ได้ ทำไมมันไม่จบล่ะ”

คุณ C, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ทำให้ไม่เกิดการนำงานวิจัยไปสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ตลาด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีความล้มเหลวภาครัฐ (Government failure) เกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานให้ทุนไม่มีแรงจูงใจแบบเอกชนในการสร้างผลกำไร ผู้กำหนดนโยบายจึงมุ่งหวังว่าการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์จากหน่วยงานราชการไปยังผู้วิจัยหรือผู้รับทุน จะสามารถขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ตลาดด้วยงานวิจัยได้ดีกว่าเดิม

ประการที่สอง การปลดล็อกที่สืบเนื่องตามมาคือ การปลดล็อกให้นักวิจัยสามารถมีส่วนแบ่งรายได้จากผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อสร้าง “แรงจูงใจ” ให้แก่นักวิจัย สถาบันวิจัย และมหาวิทยาลัยในการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะการสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคธุรกิจ จะเห็นได้ว่าการปลดล็อกนี้ก็เป็นการปล่อยให้แรงจูงใจในระบบตลาด หรือแรงจูงใจด้านผลกำไร เข้ามาปรับพฤติกรรมของผู้ให้ทุนหรือนักวิจัยให้ดำเนินการเพื่อการใช้ประโยชน์งานวิจัยมากขึ้น

บทสัมภาษณ์ต่อไปนี้จะสะท้อนเจตจำนงของผู้กำหนดนโยบายและเครื่องมือเชิงนโยบายของ พ.ร.บ.๗ ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้เป็นอย่างดี

“ใน พ.ร.บ. ฉบับนี้ของไทยเวลาเราพูดถึงมุมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์มันเลยกลายเป็น 2 มิติขึ้นมาทันที มิติแรกที่เราพูดถึงในช่วงแรกเป็นเชิงพาณิชย์ ทำอย่างไรเราถึงจะเจรจา licensing ได้ โดยง่าย ก็คือเราปลดล็อกความเป็นเจ้าของของหน่วยงานรัฐฯ ให้ผู้รับทุนเป็นเจ้าของและเขาไปเจรจาของเขาได้เอง เป็น incentive ว่า หากเขาเจรจาสำเร็จ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการ licensing จากการขายก็จะตกเป็นของเขา มันทำให้เขาอยากใช้ประโยชน์หรือว่าอยากขายว่านั่นแหละ”

คุณ A, เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การปลดล็อกประการที่สาม ได้แก่ การปลดล็อกให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาเป็นผู้รับทุนวิจัยจากหน่วยงานภาครัฐได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า

“เดิมไม่มีบอกว่าห้ามให้ แต่ว่าถ้าไม่ได้บอกว่าให้ได้จะไม่ให้ เดิมเนียเขาไม่ได้บอกว่าให้เงินหลวงได้เฉพาะ...ให้เงินหลวงแก่หน่วยงานหลวง เขาไม่ได้บอกว่าห้ามให้ภาคเอกชน แต่พอกฎหมายบอกว่าให้เฉพาะ... ให้ได้เฉพาะหลวง เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีบอกว่าสามารถให้ภาคเอกชนได้ ข้าราชการไม่ให้ แต่ พ.ร.บ. ฉบับนี้บอกว่า เงินนี้ให้หลวงก็ได้ ให้เอกชนก็ได้”

คุณ C, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จะเห็นได้ว่าภายใต้กฎระเบียบชุดเดิม จะไม่มีการเขียนอย่างชัดเจนว่า หน่วยงานให้ทุนของรัฐสามารถให้เงินทุนแก่ผู้รับทุนที่อยู่ในภาคธุรกิจได้ แต่ พ.ร.บ.๓ มีการระบุชัดเจนว่าบริษัทเอกชนสามารถรับทุนวิจัยของรัฐได้ ดังความตอนหนึ่งใน พ.ร.บ.๓ ว่า “ผู้รับทุน หมายความว่า บุคคลธรรมดา คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้ให้ทุนในสัญญาให้ทุน” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้ประกอบการ (หรือ “ภาคเอกชน”) ถือเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายหลักของ พ.ร.บ.๓ ฉบับนี้ และ พ.ร.บ.๓ พยายามดึงผู้ประกอบการเข้ามาในกระบวนการใช้ประโยชน์งานวิจัยตั้งแต่ “ต้นน้ำ” ของการทำวิจัยและสร้างนวัตกรรม รัฐอาจมุ่งหวังให้ผู้รับทุนภาคเอกชนเป็นธุรกิจสตาร์ทอัพ หรือ SME ก็ได้ เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้ประกอบการกลุ่มนี้โดยตรง ผู้วิจัยพบว่า ในบรรดาการปลดล็อก

ออกกฎระเบียบทั้งสามเรื่อง เรื่องที่ส่งผลกระทบในทางปฏิบัติต่อบทบาทของ วช. มากที่สุดได้แก่เรื่องที่สามนี้ ดังจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า นอกจากความพยายามแก้ปัญหาเรื่องการใช้ประโยชน์งานวิจัยด้วยการใช้กลไกตลาดในกระบวนการส่งเสริมทุนวิจัยแล้ว ผู้ออกแบบ พ.ร.บ.ฯ ยังมุ่งหวังให้กฎหมายฉบับนี้ช่วยแก้ปัญหาด้านเทคโนโลยีการผลิตของเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย หรือประเด็น “เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology)” อีกด้วย โดยมีกลุ่มเป้าหมายของการใช้เทคโนโลยี (หรืองานวิจัย) เป็นวิสาหกิจชุมชน เกษตรกร ชาวบ้านหรือคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีความต้องการเทคโนโลยีที่ง่ายและไม่ซับซ้อน ไม่สร้างผลกระทบเชิงลบให้กับชุมชนท้องถิ่น และมีความไม่แพง เจตนาของผู้กำหนดนโยบายข้อนี้ปรากฏในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในอีกมุมหนึ่งมันก็เลยกลายเป็นเรื่องเทคโนโลยีที่เหมาะสมขึ้นมาของ พ.ร.บ. เรา ก็เลย บอกว่าเราต้องส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมนะ ก็คือ Appropriate Technology ในมุมกว้าง แล้ว Target Group ฝั่งนี้เนี่ยจะเป็นเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน ชาวบ้าน คือได้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่มันไม่ complicate เข้าถึงได้ในราคาที่เหมาะสม”

คุณ A, เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2 บทบาทของ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังจากการบังคับใช้ พ.ร.บ.ฯ

จากการสัมภาษณ์พบว่า การบังคับใช้พ.ร.บ.ฯ มีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทของ วช. ในฐานะหน่วยงานให้ทุนของรัฐบาล ให้มีลักษณะของการเป็น “นักลงทุน” (“Investor”) ที่นำเงินทุนภาครัฐไปลงทุนในโครงการวิจัยและนวัตกรรมของบริษัทเอกชน และในกระบวนการดังกล่าว วช. ต้องมีวิธีคิดในเชิงการตลาดที่มุ่งผลลัพธ์ในรูปของกำไรมากขึ้น โดยผู้วิจัยมองว่า บทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทใหม่ที่ วช. ไม่เคยทำมาก่อน โดยในอดีตที่ผ่านมา บทบาทด้านการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของ วช. มีหลัก ๆ เป็นเพียงการเป็นผู้ประสานงาน (“Admin”) ที่ทำหน้าที่แจกจ่ายเงินทุน

วิจัยให้แก่นักวิจัยภาครัฐและเก็บข้อมูลผลงานวิจัย และบทบาท “นายหน้า” (“Broker”) หรือ ตัวกลางระหว่างผู้รับทุนวิจัย (ซึ่งอยู่ในหน่วยงานภาครัฐ) กับผู้ประกอบการภาคเอกชนเท่านั้น

ในอดีต วช. ให้การสนับสนุนทุนวิจัยผ่านการเปิดรับข้อเสนอการวิจัย (proposal) จากผู้สนใจ ภายใต้กรอบการวิจัยที่ วช. กำหนดไว้ในลักษณะเปิดกว้าง (Open Call for proposal) ซึ่งผู้สนใจหรือนักวิจัยสามารถเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยได้อย่างอิสระตามความต้องการทำวิจัยของตน ภายใต้กรอบการวิจัยที่ วช. กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ (bottom-up) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก วช. ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในสาขานั้น ๆ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก วช. ให้เป็นคณะผู้ตรวจสอบทางวิชาการเป็นกลไกการดำเนินงาน ทำหน้าที่พิจารณาข้อเสนอการวิจัย คัดเลือกโครงการวิจัย กลั่นกรองงบประมาณการวิจัย ตลอดจนให้ความเห็นชอบรายงานการวิจัยและการอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัย ซึ่งยังไม่มีเรื่องของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก ดังนั้น ในโมเดลเริ่มแรก วช. จึงปฏิบัติหน้าที่เป็นเหมือนฝ่ายเลขานุการ คอยให้การสนับสนุนคณะผู้ตรวจสอบทางวิชาการด้านงานธุรการ อำนวยความสะดวกในเรื่องการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนการจัดประชุมเพื่อพิจารณาคัดเลือกและติดตามโครงการวิจัย ในห้วงเวลานี้จึงกล่าวได้ว่า วช. มีบทบาทเป็นผู้ประสานงาน (“Admin”) ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของรองผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่กล่าวถึงแนวทางการทำงานของ วช. ในอดีต และจากบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ วช. ที่ได้กล่าวถึงลักษณะทุนแบบ Open Call ไว้ว่า

“วช. ในอดีตทำงานแบบ bottom-up ค่อนข้างมาก ก็คือกำหนดกรอบใหญ่ ๆ แล้วที่เหลือขึ้นอยู่กับว่านักวิจัยจะเสนออะไรขึ้นมา แล้วก็เอาผู้ทรงคุณวุฒิเนี่ยข้างนอกมานั่งประเมิน แต่ตอนนี้เนี่ยผมคิดว่าเรามีความคาดหวังกับ วช. มากกว่านั้น อย่าง วช. ดูเรื่องอะไร เราอยากให้ วช. คิดแบบ **strategic** ว่าควรจะต้องใช้เงินไปทำอะไร มันจะต้องมองในเชิง Commissioning มากขึ้น ว่าเอ๊ะเรื่องเนี่ยคือเรื่องสำคัญนะ อย่างถ้าเป็นโจทย์เรื่องของชุมชนสังคมเนี่ย วช. อยู่พื้นที่ไหน วช. ต้องทำความเข้าใจพื้นที่นั้นว่า เพื่อที่จะยกระดับของพื้นที่นั้นจริง ๆ demand ของพื้นที่คืออะไร เทคโนโลยี

หรือว่าองค์ความรู้ที่เขาต้องการคืออะไร วช. ต้องทำหน้าที่ไปบริหารจัดการเพื่อให้ตอบ demand ตรงนั้นให้ได้ เพราะว่าถ้า วช. ยังนั่งอยู่ตรงกลางแล้วก็ bottom-up อย่างเดียวเนี่ย มันก็จะได้แต่โครงการที่มัน fragmented แล้วก็เล็ก ๆ น้อย ๆ สร้างการเปลี่ยนแปลงจริงเชิงพื้นที่ไม่ได้”

คุณ A, เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

“ทุน Open Call มันจะเป็น Basic Research”

คุณ D, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในบทบาท “Admin” ซึ่งเป็นบทบาทดั้งเดิมของ วช. นั้น วช. ไม่ต้องใช้ดุลพินิจของตนในกระบวนการจัดสรรทุนวิจัยให้แก่นักวิจัย ทำให้โจทย์วิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนเป็นโจทย์ที่มาจากชุมชนนักวิจัยโดยตรง จึงมีลักษณะ “Bottom-up” และโดยส่วนมากงานวิจัยที่เสนอเข้ามาก็จะมีลักษณะของ “Basic Research” กล่าวคือ งานวิจัยที่มุ่งแสวงหาองค์ความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ เพื่อขยายฐานความรู้ทางวิชาการโดยอาจไม่ได้คำนึงถึงเรื่องของการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยด้านใดด้านหนึ่ง แม้จะเป็นการให้อิสระแก่ชุมชนนักวิจัยในการเสนอโจทย์วิจัย แต่ลักษณะการทำงานเช่นนี้ ก็ถูกมองว่าเป็นการบริหารจัดการเงินทุนวิจัยที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะทำให้ได้งานวิจัยที่มีลักษณะเป็นเบี้ยหัวแตก (“fragmented”) เป็นสาเหตุที่ทำให้งานวิจัยของ วช. ไม่มีทิศทางที่ชัดเจน และไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้

“(มี Commissioning มาตั้งแต่ตอนปีไหนครับ) ตั้งแต่ปีที่ทำเลขนะ 52 51 (อ้อ แต่ก็อย่างที่บอกว่า Commissioning นี้มันก็อาจจะใช้ประโยชน์หรือไม่ใช้ประโยชน์ก็ได้ใช้มัยครับ) Commissioning เนี่ยจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ มันจะเป็นทุน...เหมือน... KM จัดการความรู้ เขาก็จะมีตัวชี้วัดชัดเจนว่า ต้องถ่ายทอดให้กับใคร ไปปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับหน่วยไหนอะไรอย่างเนี่ยครับ มันก็จะเป็นตัวชี้วัด จะชัดเจน แต่มันจะไม่เหมือนทุน Open Call ที่มันจะเป็น...เขาเรียกว่าอะไร Basic Research เริ่มต้น”

คุณ D, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า เริ่มมีความพยายามขยับบทบาท “Admin” ของ วช. มาตั้งแต่ราวปี 2551 ที่ วช. ได้เริ่มมีการให้ทุนวิจัยแบบ Commissioning ซึ่งเป็นทุนวิจัยที่มีโจทย์หรือมีความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยก่อน แล้วให้นักวิจัยทำข้อเสนอวิจัยเพื่อตอบโจทย์หรือความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยดังกล่าว โดย วช. ทำการคัดเลือกผู้ที่มีองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการวิจัย (คู่มือนักวิจัย, 2566) โดยที่ วช. ยังคงมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิจัยในมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยและหน่วยงานของรัฐ จะเห็นได้ว่า ในรูปแบบการให้ทุนแบบ “Commissioning” วช. จะมีการใช้อำนาจดุลพินิจของตนสูงกว่าในบทบาท “Admin” โดยจะใช้อำนาจดังกล่าวทั้งในแง่ของการตั้งโจทย์วิจัย และในแง่ของการคัดเลือกผู้ที่จะได้รับทุน กล่าวได้ว่า ภายใต้การให้ทุนแบบ “Commissioning” วช. จะมีบทบาทเป็นเหมือน “นายหน้า” (“Broker”) ที่คอยทำหน้าที่จับคู่ (matching) โจทย์หรือความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย (demand) กับนักวิจัยผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความต้องการทำวิจัยในเรื่องนั้น ๆ เพื่อตอบโจทย์หรือความต้องการดังกล่าว (supply) ทั้งนี้ บทบาท “Admin” ในรูปแบบดั้งเดิมก็ยังคงมีอยู่ในการให้ทุนแบบ Open Call ซึ่งมีจำนวนลดลงจากเดิม จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการบังคับใช้ พ.ร.บ.ฯ บทบาทของ วช. ในฐานะหน่วยงานให้ทุนจะมีอยู่ 2 รูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ “Admin” และ “Broker”

“(มีให้ทุนเอกชนบ้างมั๊ยครับ) เมื่อก่อนพูดได้เลยว่าไม่มี แทบไม่มีเลย แต่ปัจจุบันเริ่มมีแล้ว หลังจากที... (มี พ.ร.บ.) ไซ้”

คุณ D, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

“ที่เป็นคนแรกในประเทศไทยที่กล้าให้ grant ภาคเอกชนไป 11 โครงการ เป็นคนแรกเลย ที่ให้ grant ภาคเอกชน”

คุณ C, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า ผลกระทบต่อ วช. ที่สำคัญที่สุด หลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 คือการที่ วช. ได้เริ่มมีการให้ทุนแก่นักวิจัยในภาคเอกชนเป็นครั้งแรก ตั้งแต่มีการก่อตั้ง วช. ขึ้นมา กลุ่มเป้าหมายของ วช. เป็นนักวิจัยในมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยและหน่วยงานของรัฐ วช. มาตลอด และ วช. ไม่สามารถให้ทุนวิจัยภาคเอกชนได้ เนื่องจากยังไม่มีระเบียบข้อบังคับหรือพระราชบัญญัติใดระบุให้หน่วยงานให้ทุนวิจัยของรัฐสามารถให้ทุนภาคเอกชนได้ จนกระทั่งได้มีการ “ปลดล็อก” เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2563 โดยสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ในขณะนั้น ได้ประกาศใช้ “ระเบียบสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้ นำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ พ.ศ. 2563” ทำให้หน่วยงานให้ทุนของรัฐสามารถให้ทุนวิจัยภาคเอกชนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย โดยความในข้อ 4 แห่งระเบียบสภาฯ ฉบับนี้บัญญัติไว้ว่า “หน่วยงานของรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ในการให้ทุนอาจนำระเบียบนี้ไปใช้บังคับแก่การให้ทุนของหน่วยงานแก่ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมได้ โดยต้องแจ้งให้ สอวช. ทราบ เพื่อนำเสนอ สภานโยบายเพื่อทราบต่อไป” เป็นผลให้ วช. ในฐานะหน่วยงานให้ทุนของรัฐสามารถให้ทุนวิจัยแก่ภาคเอกชนได้ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่าไม่มีภาคเอกชนรายใดเข้ามาขอทุนในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2564 อาจด้วยเหตุว่ายังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของผลงานวิจัย จึงกล่าวได้ว่าระเบียบสภาดังกล่าวเป็นการ “ปลดล็อก” ข้อจำกัดการให้ทุนวิจัยภาคเอกชนแบบยังไม่สุดซอย

การประกาศใช้ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564” ซึ่งมีผลบังคับใช้ 6 พฤษภาคม 2565 เป็นครั้งแรกที่กฎหมายมีการระบุชัดเจนให้ผู้รับทุนสามารถเป็นเจ้าของผลงานวิจัยที่ได้รับทุนจากหน่วยงานของรัฐได้ ส่งผลให้ภาคเอกชนเห็นความชัดเจนในเรื่องการเป็นเจ้าของผลงานวิจัย และจึงเข้ามาขอทุนจาก วช. ซึ่ง วช. ได้มีการให้ทุน

ภาคเอกชนไปแล้วทั้งสิ้น 11 โครงการดังบทสัมภาษณ์ข้างต้น อย่างไรก็ตาม สัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมก่อนและหลังการประกาศบังคับใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มีรายละเอียดส่วนใหญ่เหมือนกัน เช่น แนวทางการเบิกเงินอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม แนวปฏิบัติเมื่อประสบปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อผลงานไม่ลุล่วง หน้าที่ของผู้รับทุนในการส่งรายงานการวิจัยและนวัตกรรม สิทธิการส่งระงับโครงการ เป็นต้น จะมีรายละเอียดเพียงบางประการที่เพิ่มเติมในสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมภายหลังการประกาศบังคับใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ได้แก่ 1) ผลงานวิจัยและนวัตกรรมตลอดจนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิอื่นใดในผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากสัญญาให้ทุนให้ตกเป็นของผู้รับทุน (เดิมตกเป็นของผู้ให้ทุน) 2) หน้าที่ของผู้รับทุนในการนำผลงานวิจัยฯ ไปใช้ประโยชน์ การรายงานการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยฯ และการจัดสรรรายได้จากการนำผลงานวิจัยฯ ไปใช้ประโยชน์ 3) การขอรับความคุ้มครองผลงานวิจัยและนวัตกรรม และ 4) สิทธิในการใช้ผลงานวิจัยและนวัตกรรมกรณีผลงานวิจัยและนวัตกรรมตกเป็นของผู้รับทุน จึงกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 เป็นการ “ปลดล็อก” การให้ทุนภาคเอกชนแบบสุดขั้วและก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมในกระบวนการให้ทุนวิจัยของ วช.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การขยายกลุ่มเป้าหมายผู้รับทุนของ วช. จากเดิมที่มีเพียงแค่กลุ่มมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และหน่วยงานของรัฐ โดยมีการเพิ่มกลุ่มภาคเอกชนเข้ามา ที่แม้ วช. จะไม่สามารถเรียกเก็บผลประโยชน์เชิงตัวเงินหรือรายได้ที่เกิดจากการที่ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้รับทุนวิจัยจาก วช. นำผลงานวิจัยไปสร้างผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ ด้วยเหตุอันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ไม่ได้ระบุให้อำนาจกระทำได้ แต่การคัดเลือกและให้ทุนวิจัยแก่ภาคเอกชน ในลักษณะหวังผลกระทบ (impact) ในเชิงพาณิชย์เช่นนี้ ทำให้ วช. มีบทบาทที่ไม่ต่างจาก “นักลงทุน” (“Investor”) ในภาคธุรกิจ ที่จะต้องมีการคิดในเชิงกลยุทธ์และคำนึงถึง “ความเสี่ยงจากการลงทุน” รวมถึงจะกลายมาเป็นผู้เล่นหน้าใหม่ในตลาดทุนเพื่อการวิจัย

และพัฒนา (R&D) จึงถือได้ว่า วช. ในห้วงเวลานี้จึงถูกคาดหวังให้มีบทบาท “นักลงทุน” (“Investor”) เพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นเพียง “Admin” และ “Broker”

4.3 สมรรถนะของเจ้าหน้าที่ วช. ที่เปลี่ยนไปหลังการบังคับใช้ พ.ร.บ.ฯ

ข้อมูลในส่วนนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การเล่นบทบาท “Investor” หรือการจะเข้ามาเป็นผู้เล่นหน้าใหม่ในตลาดทุน R&D ของวช. รวมถึงบทบาท “Broker” ที่ดำเนินมาระยะเวลาหนึ่งแล้วนั้น บุคลากรของ วช. จำเป็นจะต้องมีสมรรถนะเพิ่มเติมในหลายด้าน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ดุลพินิจที่ถูกคาดหวังให้ใช้เพิ่มเติมในกระบวนการบริหารจัดการทุนวิจัยได้

4.3.1 การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

ตั้งแต่ ปี 2564 วช. มีการเตรียมความพร้อมบุคลากรในเรื่องการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยการส่งเจ้าหน้าที่ วช. ไปอบรมหลักสูตรตัวแทนสิทธิบัตร (Patent Agent) กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ด้านตัวบทกฎหมาย กระบวนการคุ้มครองสิทธิบัตร และการขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้สามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่นักวิจัยที่เป็นผู้รับบริการของหน่วยงานได้ ซึ่งในปัจจุบัน (ธันวาคม 2565) วช. ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าอบรมหลักสูตรดังกล่าวแล้วเป็นรุ่นที่ 2 โดยได้มีเจ้าหน้าที่กลุ่มงานกฎหมาย กองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม 2 และกองส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมผ่านการอบรมแล้วทั้งสิ้นเป็นจำนวน 29 คน

หนึ่งในขั้นตอนการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมคือเรื่องของการจดสิทธิบัตร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในสิ่งประดิษฐ์ ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นนำสิ่งประดิษฐ์ไปแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่สามารถเอาผิดได้ อันจะเป็นการเอาเปรียบและลดทอนกำลังใจของผู้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่ได้ใช้ความคิด สติปัญญา ตลอดจนความพยายามในการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ดังกล่าว สิทธิบัตรจะให้ผู้ประดิษฐ์มีสิทธิในการผลิต การใช้ และการขายสิ่งประดิษฐ์นั้นแต่เพียงผู้เดียว หรือมีสิทธิในการอนุญาตให้ผู้ที่มีความประสงค์ใช้ประโยชน์สิ่งประดิษฐ์สามารถนำสิ่งประดิษฐ์ไปผลิต ใช้ หรือจำหน่ายได้ โดยอาจมีการเจรจาผลประโยชน์ค่าตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยน การจดสิทธิบัตรมี

กระบวนการที่ซับซ้อนและยุ่งยาก อาทิ การเขียนคำขอ การเขียนรายละเอียดขอถือสิทธิ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในการดำเนินการ วช. จึงได้มีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าอบรมในหลักสูตรตัวแทนสิทธิบัตร (Patent Agent) เพื่อรองรับแนวโน้มการใช้ประโยชน์สิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากงานวิจัยและนวัตกรรมที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก วช. ซึ่งจะมีมากขึ้นสืบเนื่องมาจากการมีบทบาทเป็น “นายหน้า” (“Broker”) ของ วช. ทำหน้าที่จับคู่ความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม (demand side) กับความต้องการทำงานวิจัย (supply side) และการมีบทบาทเป็น “นักลงทุน” (“Investor”) ที่นำเงินไปลงทุนในโครงการวิจัยและนวัตกรรมของบริษัทเอกชน

4.3.2 การติดตามการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย

ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ภายหลังโครงการวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยจาก วช. เสร็จสิ้นลง วช. จะมีการประสานติดตามเก็บเพียงข้อมูลผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) จากโครงการวิจัยนั้น จนกระทั่งภายหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยฯ วช. จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานภายหลังโครงการวิจัยเสร็จสิ้นลง มีการกำหนดให้ผู้รับทุนวิจัยต้องรายงานผลการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากความตอนหนึ่งในบทสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ วช. ที่ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยฯ ต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ท่านดังกล่าวไว้ว่า

“เรื่องการติดตามผลครับ หลังจากที่ให้ทุนเขาไปแล้ว ว่าเขามีการ drive นำไปใช้ประโยชน์รีเปล่า กระบวนการติดตาม อาจจะต้องให้เขารายงานทุก 1 ปี ปีละ 1 ครั้ง ว่าได้มีการนำผลงาน จบแล้วเขาถือสิทธิ และเขาได้มีการนำไปใช้ประโยชน์รีเปล่า เดิมมันไม่ได้มีการ.. เราเก็บแค่ผลลัพธ์ผลกระทบ แต่อาจจะไม่ได้เก็บลึกถึงขนาดว่าการเอาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อะไรประมาณนี้”

คุณ D, เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับใหม่ที่ต้องให้นักวิจัยรายงานผลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์นี้ ย่อมสร้างภาระผูกพันแก่นักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐที่เกินกว่าระยะเวลาของการรับทุนวิจัยและทำวิจัย ซึ่งหมายความว่า นักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐเอง ก็กำลังถูก วช. คาดหวังให้เล่นบทบาทที่มากเกินไป นักวิจัย โดยต้องมีบทบาทในการผลักดันให้ผลงานวิจัยของตนถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นด้วย เป็นที่น่าสนใจว่านักวิจัยในสาย Basic Research จะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับใหม่นี้ด้วยหรือไม่ หรือข้อบังคับนี้จะใช้กับนักวิจัยที่รับทุนแบบ Commissioning เท่านั้น

4.4 มุมมองของนักวิจัยต่อ พ.ร.บ.ฯ

เนื่องจากการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ส่งผลกระทบต่อระบบการวิจัยและนวัตกรรมในมิติของการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์มากขึ้นมากกว่าแต่ก่อน ดังความตอนหนึ่งที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ฯ มาตรา 12 ว่า “เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมต้องนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่ผลงานวิจัยและนวัตกรรมตกเป็นของผู้นั้น หรือภายในระยะเวลาอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดตามลักษณะของเทคโนโลยีหรือลักษณะการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมนั้น ซึ่งต้องระบุเหตุผลและความจำเป็นไว้ในประกาศนั้นด้วย หากเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมมิได้นำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ผู้ให้ทุนมีหนังสือแจ้งเตือนให้เจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรมนำผลงานดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่ผู้ให้ทุนกำหนด” ทำให้ผู้รับทุนหรือนักวิจัยบางกลุ่มอาจต้องปรับตัว ต้องคำนึงและตระหนักถึงเรื่องของการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมภายหลังเสร็จสิ้นการทำวิจัยไปใช้ประโยชน์ สร้างผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากกว่าการทำวิจัยเพื่อหาข้อค้นพบสำหรับการตีพิมพ์บทความเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของนักวิจัยสายวิทยาศาสตร์และ

สายสังคมที่ได้กล่าวถึงความในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยฯ ไว้ว่า

“ในมุมมองผมว่ามันไม่ใช่การบังคับนะ ผมเรียกว่าน่าจะเป็นการฝึกให้นักวิจัยปรับตัว เพราะว่าโลกมันค่อนข้างเร็ว จะเป็นนักวิจัยเหมือนแต่ก่อนที่ว่าทำอย่างเดียวกันก็จะเป็นไปไม่ได้ ในความคิดผมว่า...เพราะว่ามันต้องการเป็นใช้ได้จริงมากกว่า ในนิยามของผมนักวิจัยก็คือ ต้องวิจัยเพื่อใช้ให้ได้จริง ถ้าเกิดวิจัยเพื่อ paper หรือว่ายศหรือว่าอะไรพวกนี้ ผมว่าสุดท้ายแล้วมันก็ไม่มี...ไม่เกิดประโยชน์ครับ”

คุณ F, นักวิจัยที่รับทุน วช.,

สาขาวิศวกรรมอาหารและเทคโนโลยีกระบวนการชีวภาพ

“เขาก็ต้องรับรู้ว่าการใช้งบประมาณเพื่อทำวิจัยเนี่ยมันมี impact เกิดขึ้นตามมา เขาก็ต้องเตรียมเขาก็ต้องตระหนัก เขาต้องสร้างความตระหนัก”

คุณ H, นักวิจัยที่รับทุน วช., สาขาสังคมศาสตร์

จากบทสัมภาษณ์ของนักวิจัย 2 คนข้างต้น สะท้อนว่า นักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐเองก็มีทัศนคติของการปรับตัวให้เท่าทันกับวาระนโยบายที่ต้องการให้เกิดการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐมากขึ้น โดยมองว่านักวิจัยไม่ควรหวังผลจากการทำวิจัยเพียงแค่การเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ แต่ควรนำปัญหาของสังคมมาเป็นตัวตั้งในการสร้างโจทย์วิจัยและทำผลงานวิจัยเพื่อให้ผลงานวิจัยมีความยืดโยงกับความเป็นจริงมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากฝั่งนักวิจัยในงานวิจัยชิ้นนี้ จำกัดอยู่เพียงนักวิจัยที่ได้รับทุน วช. จึงอาจเป็นกลุ่มนักวิจัยที่มีความคิดเห็นที่คล้อยตาม วช. ในระดับหนึ่ง และยังไม่สะท้อนความคิดของนักวิจัยในสังกัดหน่วยงานภาครัฐได้รอบด้านนัก ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นที่ทราบกันว่านักวิจัยในสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รวมทั้งนักวิจัยในสาย Basic Research และ

Applied Research อาจมีทฤษฎีและจุดยืนที่แตกต่างกันพอสมควรในเรื่องการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพราะการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในแต่ละสาขาวิชาอาจเกิดขึ้นได้ในระดับที่ไม่เท่ากัน และในบางสาขาวิชาอาจไม่สามารถวัดผลเป็นรูปธรรมได้ เช่น ผลงานวิจัยด้านทัศนศิลป์ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งขึ้นทั้ง 2 ข้อ ตลอดจนข้อค้นพบเพิ่มเติมอื่น ดังนี้

5.1.1 ผลกระทบต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

ในภาพรวมยังไม่สามารถวิเคราะห์ผลสำเร็จของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 เนื่องด้วย พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565 ซึ่งนับรวมระยะเวลาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ธันวาคม 2565) เป็นเวลาเพียง 8 เดือน ซึ่งโดยปกติสัญญาเงินทุนวิจัยและนวัตกรรมของหน่วยงานให้ทุนของรัฐส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาการทำวิจัยอยู่ที่ 1 ปีเป็นอย่างต่ำ โครงการวิจัยที่เกิดขึ้นภายหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 จึงอยู่ระหว่างกระบวนการกลางน้ำ คือ อยู่ระหว่างการดำเนินการทำวิจัย ซึ่งยังไม่ถึงขั้นเสร็จสิ้นโครงการวิจัยและนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 นี้ ถือว่าเป็นความพยายามทำให้กระบวนการให้ทุนวิจัยของรัฐอยู่ภายใต้กลไกตลาดมากขึ้น ทำให้เกิดการตื่นตัวของผู้ให้ทุนซึ่งเป็นหน่วยงานจากภาครัฐที่จะต้องให้ความสำคัญกับมูลค่าเพิ่ม (“added value”) ในทางเศรษฐกิจของแต่ละโครงการวิจัยมากขึ้น รวมทั้งความคุ้มค่ากับงบประมาณที่ลงทุนเพื่อการวิจัย เนื่องจากในอดีตการให้ทุนวิจัยและนวัตกรรมของ

ประเทศไทยเป็นในลักษณะ bottom up คือ ให้ทุนจากความสนใจของนักวิจัย ถึงแม้ต่อมาจะมีการกำหนดโจทย์หรือประเด็นสำคัญ แต่ก็ยังเป็นโจทย์ที่กว้างและขาดความเชื่อมโยงที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานให้ทุน ผู้รับทุน และผู้ใช้ประโยชน์จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้การลงทุนในการวิจัยกระจุกกระจายเป็นโครงการขนาดเล็กกระจายตามมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยต่าง ๆ อีกทั้งงบประมาณสำหรับการทำวิจัยต่อโครงการไม่สูงนักทำให้เป็นอุปสรรคในการทำวิจัยของบุคลากรวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลงานวิจัย รวมถึงการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมมาต่อยอดหรือใช้ประโยชน์ไม่ดีเท่าที่ควร

5.1.2 ผลกระทบต่อบทบาทของ วช. ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

การประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มีผลทำให้บทบาทของ วช. เปลี่ยนจาก “นายหน้า” (“Broker”) ที่คอยทำหน้าที่จับคู่ (matching) โจทย์หรือความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย (demand) กับนักวิจัยผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความต้องการทำวิจัยในเรื่องนั้น ๆ เพื่อตอบโจทย์หรือความต้องการดังกล่าว (supply) เป็น “นักลงทุน” (“Investor”) ที่ให้ทุนวิจัยภาคเอกชนเพื่อนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปต่อยอดขยายผลเกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ ส่งผลให้เกิดการจ้างงานสร้างรายได้ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว เนื่องจาก พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ช่วยเสริมแรงในเรื่องของการปลดล็อกการให้ทุนภาคเอกชนจากระเบียบสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ พ.ศ. 2563 ซึ่งปัจจุบัน (ธันวาคม 2565) วช. ได้มีการให้ทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่ภาคเอกชนไปแล้ว 11 โครงการ ภายหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

5.1.3 ผลกระทบต่อสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ วช. ภายหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

การประกาศใช้ พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ทำให้ วช. ต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรในเรื่องการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การอบรมหลักสูตรตัวแทนสิทธิบัตร (Patent Agent) กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร วช. ให้มีความรู้ด้านตัวบทกฎหมาย กระบวนการคุ้มครองสิทธิบัตร และการขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และสามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่นักวิจัยที่ได้รับทุนจาก วช. ได้

นอกจากนี้ วช. มีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมการติดตามการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม โดยกำหนดให้ผู้รับทุนมีหน้าที่รายงานผลการใช้ประโยชน์ให้ วช. ทราบ เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยและนวัตกรรม ซึ่งเพิ่มเติมจากเดิมที่กำหนดเพียงให้ผู้รับทุนรายงานความก้าวหน้าผลการวิจัยทุกๆ 6 เดือน และรายงานผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบรายปีเมื่อสิ้นสุดโครงการในแต่ละปี แต่เนื่องจาก พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ได้ระบุให้ผู้รับทุนหรือเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม จะต้องใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมภายในระยะเวลา 2 ปี โดยรายงานผลการใช้ประโยชน์ต่อผู้ให้ทุนทราบ และหากผู้รับทุนหรือเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม ไม่ได้นำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผลงานวิจัยดังกล่าวจะตกเป็นของผู้ให้ทุน ส่งผลให้ วช. ต้องเพิ่มเติมแนวปฏิบัติของการติดตามการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับของ พ.ร.บ.ฉบับนี้

5.1.4 ผลกระทบต่อมุมมองของนักวิจัยภายหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564

การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักวิจัย (ที่ได้รับทุนจาก วช.) เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ส่งผลกระทบต่อระบบการวิจัยและนวัตกรรมในมิติของการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้

ประโยชน์ ทำให้นักวิจัย (ที่ได้รับทุนจาก วช.) คำนึงถึงและให้ความสำคัญกับเรื่องของการใช้ประโยชน์ ผลงานวิจัยและนวัตกรรมมากขึ้น มองถึงความต้องการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมมากกว่า ความต้องการทำวิจัยเพื่อหวังความก้าวหน้าทางวิชาการมากขึ้น และเรียนรู้ที่จะปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงของระบบวิจัยและนวัตกรรมดังกล่าว

5.1.5 ผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานงานวิจัยจากการปล่อยให้กลไกตลาดเข้ามาทำหน้าที่ จัดสรรทุนวิจัยของรัฐ

จากผลการศึกษาที่พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและ นวัตกรรม พ.ศ. 2564 ออกมาเพื่อปลดล็อกกฎระเบียบ (deregulate) เพื่อให้กลไกตลาดเข้ามาทำ หน้าที่สร้าง “มูลค่าเพิ่ม” ให้กับงานวิจัยที่เกิดจากการสนับสนุนทุนของหน่วยงานให้ทุนของรัฐ และ พ.ร.บ.ฯ ยังมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของ วช. ให้มีบทบาทเป็นเหมือน “นักลงทุน” (“Investor”) ที่มีการนำเงินไปลงทุนในโครงการวิจัยและนวัตกรรมของบริษัทเอกชน ซึ่งเป็นที่ แน่ใจว่าผลกระทบที่ตามมาจากการที่รัฐปล่อยให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรทุนวิจัย ของรัฐ คือ วช. จะต้องคิดในเชิงการตลาดที่มุ่งผลลัพธ์ในการสร้าง “มูลค่าเพิ่ม” มากยิ่งขึ้น เป็นผลให้ ข้อเสนอการวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานของรัฐในอนาคตที่จะเสนอขอทุน จาก วช. จะต้องเป็นข้อเสนอฯ ที่แสดงให้เห็น วช. เห็นถึงศักยภาพในการสร้าง “มูลค่าเพิ่ม” ให้กับตลาด ได้มากขึ้น ทำให้งานวิจัยพื้นฐาน (Basic research) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มุ่งแสวงหาองค์ความรู้หรือข้อ ค้นพบใหม่ เพื่อขยายฐานความรู้ทางวิชาการโดยอาจไม่ได้คำนึงถึงเรื่องของการใช้ประโยชน์ ผลงานวิจัยด้านใดด้านหนึ่ง หรือผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่แปลงเป็น “สินค้า” ได้ ยากกว่าผลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ จะถูกลดระดับการจัดสรรทุนลง

และการที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ปลดล็อกเรื่องของกรรมสิทธิ์ (ความเป็นเจ้าของ) ผลงานวิจัยและนวัตกรรมจะช่วยสร้าง แรงจูงใจให้ภาคเอกชนเสนอข้อเสนอการวิจัยแก่ วช. เพื่อขอทุนทำวิจัยและนำผลงานวิจัยและ นวัตกรรมไปสร้างผลกำไร (ตามกลไกตลาด) มากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

จัดสรรทุนของ วช. นั้นย่อมหมายถึงการที่สถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานของรัฐจะเข้าถึงแหล่งทุนได้น้อยลง (ภาคเอกชนได้ส่วนแบ่งทางการตลาดทุนวิจัย)

จากผลกระทบของการปล่อยให้กลไกตลาดเข้ามาทำหน้าที่จัดสรรทุนวิจัยของรัฐข้างต้น สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ วช. ที่มุ่งเน้นการให้ทุนวิจัยประเภทงานวิจัยประยุกต์ (Applied research) โดยดูได้จากงบประมาณที่ วช. ได้รับจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) ในปี 2564 ทั้งสิ้น 2,268,454,973 บาท ซึ่งแบ่งเป็นงบประมาณสำหรับทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ์ (Strategic Fund) หรืองานวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ (Applied research) จำนวน 1,868,454,973 บาท และงบประมาณสำหรับทุนสนับสนุนงานพื้นฐาน (Fundamental Fund) หรืองานวิจัยพื้นฐาน (Basic research) จำนวน 400,000,000 บาท (กลุ่มแผนและงบประมาณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2564)

5.1.6 ข้อสังเกต

ข้อบังคับของ พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ที่ระบุว่าผู้รับทุนหรือเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม มีหน้าที่บริหารจัดการผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ ภายในระยะเวลา 2 ปี โดยรายงานผลการใช้ประโยชน์ต่อผู้ให้ทุนทราบ และหากผู้รับทุนหรือเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม ไม่ได้นำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผลงานวิจัยดังกล่าวจะตกเป็นของผู้ให้ทุนนั้น ในอีกมุมหนึ่ง วช. หรือ หน่วยงานให้ทุนจะต้องให้ความสำคัญและมีกระบวนการหรือกลไกการพิจารณาคัดเลือกข้อเสนอโครงการที่มีความสมบูรณ์ เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่สามารถต่อยอดการวิจัยหรือนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคตตั้งแต่เริ่มต้น

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจด้วยว่า วช. จะยังให้ความสำคัญแก่นักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐเท่าเดิมหรือไม่ ในเมื่อขณะนี้ วช. ได้เริ่มปรับบทบาทมาเป็นผู้ให้ทุนภาคเอกชนแล้ว ซึ่งเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าผลงานวิจัยของหน่วยธุรกิจย่อมจะสามารถวัดผลเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่าหน่วยงานด้านการศึกษาวิจัย วช. จะมีแนวโน้มในการให้ทุนแก่นักวิจัยในหน่วยงานอุดมศึกษาน้อยลง และให้ทุนแก่

นักวิจัยในบริษัทเอกชนมากขึ้นใช่หรือไม่ คำถามเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเจตนาารมณ์ของ วช. เองในฐานะหน่วยงานให้ทุน และคงต้องมีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อบุคลากร วช.

ผลจากการศึกษาพบว่าบทบาทของ วช. ในปัจจุบัน จะทำหน้าที่คล้าย Investor ดังนั้น บุคลากร วช. จำเป็นต้องเรียนรู้และเพิ่มทักษะในเรื่องการประเมินความคุ้มค่าในการลงทุนของงบประมาณการวิจัยของประเทศ ความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีทั้งภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน ตลอดจนจะต้องมีความเข้าใจในงานวิจัยที่ตนเองรับผิดชอบมากขึ้น เพื่อเป็นตัวกลางในการประสานและเชื่อมโยงระหว่าง demand กับ supply ผ่านการส่งเสริมการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อ วช.

ในฐานะที่ วช. มีอำนาจหน้าที่ในการให้ทุนวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม จึงมีความเห็นในการพัฒนาการดำเนินงานของ วช. ในส่วนของการส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1) ตระหนักถึงความสำคัญของความต้องการในการใช้ประโยชน์ของภาคเอกชน และมีความตระหนักถึงผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นต่อห่วงโซ่อุปทานงานวิจัยภายในประเทศอันเกิดจากการปลดล็อคให้ภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยที่เกิดจากการให้ทุนของ วช. มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างเป็นกลยุทธ์ในการให้ทุนแก่ภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม ชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งสัดส่วนการให้ทุนประเภท Open call และ commissioning ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในช่วงเวลานั้น ๆ

2) จัดตั้งหน่วยงานกลางในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ภายใต้ วช. โดยมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนผลงานวิจัยและนวัตกรรมของ วช. สู่การใช้ประโยชน์ในทุกมิติ

วช. มีการเตรียมความพร้อมบุคลากรในเรื่องการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ในเบื้องต้นแล้ว อย่างไรก็ตามเนื่องจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ของ วช. ในปัจจุบันเป็นความรับผิดชอบของแต่ละกอง/กลุ่ม หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบตามรายงานหรือโครงการตามการแบ่งโครงสร้างองค์กรภายใน ดังนั้น ทำให้การส่งเสริม การผลักดัน และการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือให้บริการผู้รับทุนเป็นไปอย่างกระจัดกระจาย

วช. จึงควรมีหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยมีระบบการจัดการที่เชื่อมต่อฐานข้อมูลระบบข้อมูลสารสนเทศวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (NRIS) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับทุน ในการวิเคราะห์ผลงานวิจัย และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน ชาวบ้าน รวมถึงมีระบบการติดตามการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมของ วช. ไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นเชิงพาณิชย์ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการผลิต สู่ภาคเอกชน ภาคประชาชน ชุมชน และสังคม ฯลฯ ในภาพรวมขององค์กร

5.2.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อยอด

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์งานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 ต่อบทบาทของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565 ซึ่งผ่านมาเพียงแค่ 8 เดือน ดังนั้น จึงถือว่าเป็นระยะเริ่มแรกของหน่วยบริหารจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรมของประเทศไทย หมายรวมถึงสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งอยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารจัดการทุนให้สอดคล้องและเป็นไปตามข้อบังคับของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ การศึกษาจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น หากมีการต่อยอดในส่วนของการติดตามและประเมินผลสำเร็จของการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เป็นระยะๆ ภายหลังมีการบังคับ

ใช้ พ.ร.บ. ไปแล้ว 3-5 ปี รวมทั้ง ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยสถานะแวดล้อมต่างๆ ของระบบการบริหารจัดการทุนของประเทศที่ยังมีการขยับปรับเปลี่ยนอยู่ และรายละเอียดของกฎหมายลำดับรองที่กำหนดไว้ในมาตราต่าง ๆ ที่มีการประกาศบังคับใช้ในภายหลัง เช่น (ร่าง) ประกาศสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรายงานผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่ผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ซึ่งจะได้อผลลัพธ์และผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการทุนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2559). เครื่องมือเชิงนโยบายในการบริหารกิจการบ้านเมือง. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ*. 137.
- พิชณุตม์ รัตนสุวรรณชัย. 2563. โครงการการศึกษาและการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย: พิเคราะห์ (ร่าง) พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. *TSR Expert Judgement*, 10(5), 1. <http://prp.trf.or.th/wp-content/uploads/2021/04/TSRI-Expert-Judgement-Year-10-Vol.05.png>
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564. (2564, 8 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่ 73 ก. หน้า 93-103.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 79-98.
- พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2499. (2499, 18 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 73 ตอนที่ 74. หน้า 1021-2027.
- วชิรวัชร งามละม่อม และคณะ. (ม.ป.ป.). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. *TDRM*, 11-12. http://file.siam2web.com/trdm/journal/201331_80183.pdf
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2562). *วช. เปลี่ยนผ่านสู่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ*. www.nrct.go.th/news/pr/ประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว-วช-เป็น-สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2566). *คู่มือนักวิจัยในการขอรับทุนวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม*. <https://nriis.go.th/FileUpload/AttatchFile/News/256508011347280090214.pdf>

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *คู่มือการปฏิบัติงานการบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม*.

<https://nriis.go.th/Portals/0/Document/เอกสาร/k1.pdf>

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). *รายงานการ*

วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย. <https://www.nxpo.or.th/th/wp-content/uploads/2020/09/รายงานการวิเคราะห์ผลกร.pdf>

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). *นักวิจัยชี้*

พ.ร.บ.ส่งเสริมการใช้ประโยชน์งานวิจัยและนวัตกรรม ช่วยสร้างความคล่องตัวในการนำผลงานวิจัยออกสู่เชิงพาณิชย์ แน่แรงผลักดันระบบนิเวศและมาตรการส่งเสริมหน่วยวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชน. www.mhesi.go.th/index.php/news-and-announce-all/news-all/pr-news/4914-2021-10-20-04-57-59.html

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564.

<https://www.nxpo.or.th/th/bda/>

บรรณานุกรม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	CHANAN CHONYUTH
วัน เดือน ปี เกิด	11 FEBRUARY 1992
สถานที่เกิด	BANGKOK, THAILAND
วุฒิการศึกษา	ปริญญาโท
ที่อยู่ปัจจุบัน	Ngamwongwan Road, Thung Song Hong, Laksi, Bangkok, 10210
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY